שבת הגדול

א. עס איז ידוע די שאלה[1] וואָס מען פרעגט בנוגע שבת הגדול (וועלכער איז נקבע געווארן לזכר דעם נס וואָס איז געשען פאַר יצי"מ — דעם צענטן טאָג אין ניסן, וואָס איז דאָן אויסגעפאַלן ביום השבת — **וכקביעות שנה זו**[2] **(תשמ"ו)**):

פאַרוואָס האָט מען קובע געווען דעם זכרון (פון דעם טאָג) אויף דעם יום בשבוע — שבת, און ניט אויף דעם יום בחודש (עשירי בניסן) „כדרך שנקבעו כל המועדים"[3]?

ואדרבה: דער נס פון שבת הגדול[4] איז דאָך געווען פאַרבונדן מיט לקיחת השה לקרבן פסח, וואָס די לקיחה איז בציווי השם באַשטימט געווארן אויף דעם טאָג בחודש[5], כמפורש[6]: „בעשור לחודש הזה ויקחו גו'" — האָט דאָך די קביעות פון דעם יום זכרון הנס אודאי געדארפט זיין געבונדן מיט דעם יום בחודש — נאָך מער ווי דאָס איז ביי דער קביעות פון כל המועדים?

דער אַלטער רבי בשולחנו[7] ברענגט דעם תירוץ (פון מגן אברהם[7]) „לפי שבעשרה בניסן מתה מרים וקבעו בו תענית כשחל בחול".

אַבער וויבאַלד אַז אַלע ענינים פון תורה זיינען בתכלית הדיוק, איז מסתבר צו זאָגן, אַז דאָס וואָס מ'האָט קובע געווען דעם זכרון הנס אויפן יום השבוע (און משנה געווען פון דעם „דרך שנקבעו כל המועדים") — איז (ניט נאָר[8] מצד אַן ענין צדדי[9], נאָר אויך) ווייל דער נס פון דעם טאָג האָט (בפנימיות) מער שייכות צו ימי השבוע ווי צו ימי החודש.

[וע"ד המבואר[10] אין דעם ענין פון יו"ט של ר"ה שחל להיות בשבת וואָס אין תוקעין (במדינה) צוליב גזירה דרבה[11] — אַז דער טעם פנימי וואָס „אין תוקעין" איז (ניט נאָר צוליב דער גזירה דרבה אַליין — וואָס איז אַן ענין צדדי — נאָר) ווייל ביו"ט של ר"ה שחל להיות בשבת דאָרף מען בעצם ניט אַנקומען (כ"כ) צו תקיעת שופר].

ב. צו פאַרשטיין די שייכות פון דעם נס דשבת הגדול צו קביעות ימי השבוע, איז עס תלוי, כמובן, אין דעם טעם (פנימי) וואָס „כל המועדים" ווערן נקבע לויט ימי החודש דוקא.

---

1) ראה בארוכה נ"כ טושו"ע או"ח סי' תל.

2) ראה לקמן הערה 31.

3) לשון אדה"ז בשולחנו או"ח שם ס"א.

4) בין הנס דלמכה מצרים בככוריהם (שהובא בשו"ע אדה"ז שם (ועוד) — וראה לקמן סעיף ג), ובין הנס (שהובא בטור שם. ועוד) שהיו שיניהם קהות על ששוחטין אלקיהן ולא היו רשאין לומר להם דבר.

5) ומילתא בטעמא — ד' ימי ביקור דקרבן פסח (פסחים צו, א. מכילתא ופרש"י בא יב, ו).

6) בא יב, ג.

7) או"ח שם.

8) ובריבוי ענינים בתורה: א) ישנם יותר מטעם אחד, ב) לא כולם מובאים בכל פעם ופעם.

9) ראה בארוכה בכ"ז — לקו"ש חי"ב ע' 34 ואילך (ובהערות שם). חי"ז ע' 58 ואילך. [אלא שבלקו"ש חי"ב שם מבואר בעיקר השלילה — זה שלא נקבע בי' ניסן: ובלקו"ש חי"ז שם נת' השייכות ליום השבת (ע"ש באורך. וראה הנסמן בהערה 8 שם) — וכאן מבוארת השייכות לקביעות מצד ימי השבוע (בכלל)].

10) דרושי יו"ט של ר"ה בלקו"ת (ר"ה נו, א ואילך), סידור (רמ, ג ואילך), אוה"ת ר"ה (כרך ה ע' ב'קט ואילך. כרך ו ע' ב'תעו ואילך). ועוד.

11) ר"ה כט, ב.

דער חילוק צווישן ימי השבוע און ימי החודש איז: ימי השבוע — די שבעת ימי בראשית (הבריאה) — זיינען פאַרבונדן מיט דער בריאה עצמה, „ששת ימים עשה ה׳ את השמים ואת הארץ וביום השביעי שבת וינפש״[12].

[וואָרום אע״פ אַז אינעם יום השביעי איז „שבת וינפש״, איז אָבער די מנוחה גופא אַ טייל פון מעשה בראשית. וכמחז״ל[13] אַז נאָך די ששת ימי בראשית „הי׳ העולם חסר מנוחה״, און „באת שבת באת מנוחה״ — אַז די „מנוחה״ פון שבת באת האָט משלים געווען (די מציאות פון) דעם עולם].

משא״כ דער ענין פון „חודש״ איז אַ „שפעטערדיקע״ הוספה ועילוי אין דער בריאה, כמחז״ל[14] „משבחר הקב״ה בעולמו קבע בו ראשי חדשים כו׳״ — דער ענין פון „ראשי חדשים״ איז ניט פאַרבונדן מיטן מצב פון עולם מצד הבריאה עצמה, נאָר מיט „בחר הקב״ה בעולמו״, וואָס דאָס ווייזט[15] אויף אַ תוספת עילוי וואָס איז אויפגעטאָן גע־ווארן „בעולמו״[16].

דער חילוק הנ״ל צווישן די ענינים פון שבוע און חודש איז אויך פאַרבונדן[17] מיט דעם חילוק צווישן די גדרים פון „שבוע״ און „חודש״ — ימי השבוע זיינען פאַרבונדן מיט מהלך השמש (שבעה פעמים — ויהי ערב ויהי בוקר), און ימי החודש — מיט מהלך הלבנה[18]:

אין דעם אור ומהלך השמש זיינען ניטאָ קיינע שינויים, וואָס דאָס איז בדומה צו דער הנהגה טבעית (שמצד הבריאה), וואָס איז אין אָן אופן פון „לא ישבותו״[19] — בתמידיות, אַן אַ שינוי:

משא״כ אור הלבנה, ווערט נתחדש יעדער חודש (וואָס דאָס איז דער לשון חודש — פון לשון חידוש[20]) — איז דאָס מרמז אויף אַ הוספה וחידוש אין דער בריאה, וואָס בכללות איז דאָס דער ענין פון הנהגה נסית שלמעלה מהטבע.

און דאָס איז די הסברה אין דעם וואָס „כל המועדים״ ווערן נקבע לויט די ימי החודש, ווייל ענינם פון מועד ויום טוב איז — אַ התגלות מיוחדת[21] פון אלקות שלמעלה מטבע (העולם). און דערפאַר איז דאָס שייך צו ימי החודש[22] (לשון חידוש).

ג. עפ״ז ווערט מען אויך פאַרשטיין פאַרוואָס דער נס פון שבת הגדול איז פאַרבונדן דוקא מיט די ימי השבוע:

דער תוכן הנס פון שבת הגדול איז, ווי דער אַלטער רבי איז מבאר בשו״ע שלו[23] „כשלקחו ישראל פסחיהם באותו

---

12) ל׳ הכתוב — תשא לא, יז. ועד״ז יתרו כ, יא.

13) פרש״י בראשית ב, ב. פרש״י מגילה ט, א ד״ה ויכל. וראה ב״ר פ״י, ט (ובמ״כ שם ד״ה שאנן בשם „חז״ל״).

14) שמו״ר פט״ו, יא.

15) ראה אוה״ת בא ע׳ רסח ואילך. לקו״ש ח״א ע׳ 234. לקו״ש חי״ז ע׳ 4-153 (ובהנסמן בהערה 45 שם).

16) וראה אוה״ת בראשית (כב, סע״א ואילך), דרמ״צ (סט, א ואילך) ובכ״מ — שבר״ח מקבלת המלכות מספי׳ החכמה שלא ע״י ז״א (ששת ימי המעשה) שלכן אינו „יום המעשה״.

17) בהחילוק דימי החודש וימי השבוע — עייג״כ לקו״ש חי״ב ע׳ 100 ואילך, וש״נ.

18) בהבא לקמן ראה ג״כ לקו״ש חי״ז ע׳ 150.

19) נח ח, כב.

20) ראב״ע בא יב, ב. ועוד.

21) ראה רד״ה תקעו תרס״א, תרצ״א (בסה״מ קונטרסים ח״א).

22) ולהעיר מפרש״י בראשית (א, יד) „ולמועדים — על שם העתיד שעתידים ישראל להצטוות על המועדות והם נמנים למולד הלבנה״.

23) או״ח שם. — וע״פ המבואר לקמן בפנים מובן מדוע נקט אדה״ז נס זה, ולא מזכיר אפילו הנס שהובא בטור (ראה הערה 4) — כי הנס שבטור

שבת נתקבצו בכורי מצרים אצל ישראל ושאלום למה זה הם עושין כך אמרו להם זבח פסח הוא לה׳ שיהרוג בכורי מצרים הלכו בכוריהם אצל אבותיהם ואל פרעה לבקש מהם שישלחו את ישראל ולא רצו ועשו הבכורות עמהם מלחמה והרגו הרבה מהם וז״ש[24] למכה מצרים בבכוריהם״.

וואָס אין דעם איז, לכאורה, ניט גע־ווען קיין ענין וואָס איז ניט ע״פ טבע: דאָס וואָס די בכורי מצרים האָבן גע־גלויבט אין די רייד פון די אידן „שיהרוג (ה׳) בכורי מצרים״, איז קיין פלא ניט — זיי האָבן דאָך ערשט געזען ווי עס זיינען מקויים געוואָרן די (וואָרענונגען וועגן די) פריערדיקע ט׳ מכות[25] [אדרבה, ס׳איז אַ וואונדער פאַרוואָס פרעה האָט זיך ניט צוגעהערט צו זיי[26] און דאָס איז געווען נאָר דערפאַר וואָס „ויחזק[27] ה׳ את לב פרעה״]:

ובמילא, וויבאַלד אַז (אבותיהם) „לא רצו״ איז אויך דאָס וואָס „עשו הבכו־רות עמהם מלחמה והרגו הרבה מהם״ געווען אַ תוצאה טבעית[25] — היות אַז זייערע לעבנס זיינען געווען אין סכנה, האָבן זיי דעריבער געמאַכט אַ מלחמה מיט די מצרים וכו׳.

[און אויך פאַר די בנ״י איז ניט גע־קומען קיין נס (גלוי), אַ הצלה וישועה מהגלות: אויך נאָך דעם נס פון „למכה מצרים בבכוריהם״ האָבן זיי ניט גע־קענט אַרויסגיין פון גלות].

נאָר וואָס האָט זיך דאָ אויפגעטאָן דורך דעם נס? — ניט אַן ענין פון שידוד הטבע, נאָר אַז טבע גופא[28] זאָל זיך אַליין בייטן: תמורת זה וואָס די טבע פון מצרים איז צו מנגד זיין צו קדושה, האָבן די „בכורי מצרים״ (וואָס ווייזט אויף דעם תוקף[29] (הטבע) פון מצרים) — באופן טבעי מבטל געווען מצרים, „למכה מצרים בבכוריהם״. און דער־פאַר איז דער נס פאַרבונדן מיט ימי השבוע דוקא — ווייל ענינו איז (ניט אַ הוספה וחידוש בשלמעלה מטבע העו־לם, נאָר) צו משנה זיין טבע גופא[30].

און דערפאַר איז דער נס פאַרבונדן מיט די קביעות פון ימי השבוע דוקא[31].

ד. אע״פ אַז אין דעם נס פון שבת הגדול איז ניט געווען קיין ענין פון שידוד הטבע — פונדעסטוועגן, איז דוקא דער נס ווערט אָנגערופן „נס

(שלא אמרו לבנ״י דבר על ששחטו אלקיהן) יש בו: א) הצלת ישראל, ב) באופן נס׳ (ראה כלבו סי׳ מז). — וראה עוד ביאור בלקו״ש חי״ב ע׳ 34 הערה 7. חי״ז ע׳ 62 ואילך.

24) תהלים קלו, י. וראה מדרש תהלים שם. רש״י ומצו״ד שם.

25) וראה מדרש תהלים שם.

26) ראה גם בא י, ז.

27) בא יא, ט. ועוד.

28) ואינו אפילו כהנס דפורים, דאף שגם שם הי׳ הנס מלובש בטבע, מ״מ, הרי שם „נראה בחוש שכל הסיבות היו רק למעלה מהטבע״ (תו״א מג״א צג, ריש ע״ד. ק, א), משא״כ בנדו״ד שלכאורה לא הי׳ ניכר שום ענין שלמעלה מהטבע.

29) ראה ת״א ויחי מט, ג.

30) ואולי י״ל שלכן לא תקנו מנהגים מיוחדים כו׳ לזכרון הנס (לבד המנהג דאמירת עבדים היינו כו׳ — שו״ע אדה״ז שם ס״ב) כ״א רק שקורין אותו שבת הגדול — כי עבודת בנ״י שייכת להמשכת אלקות שלמעלה מטבע העולם, והחידוש דשבת הגדול הו״ע שבטבע העולם עצמו.

31) אלא ששייך ג״כ לימי החודש — שהרי שבת הגדול הוא השבת שקודם ט״ו ניסן — כי זהו״ע של נס (ובפרט — „נס גדול״), אלא שהנס הוא בזה שהטבע עצמו משתנה. ועפ״ז מובן העילוי כאשר שבת הגדול חל ביו״ד ניסן — כקביעות שנה זו (תשמ״ו) — שמתאים גם מצד ימי החודש, שאז ענין זה (ה„נס״ שבשינוי הטבע) הוא באופן גלוי יותר.

גדול"[32] (וואס מהאי טעמא ווערט דער שבת אַנגערופן „שבת הגדול"[33]) —

ווייל אַ בולט'ער אופן פון „גדול" — בלי גבול פון אויבערשטן — זאָגט זיך אַרויס דוקא אין פועל זיין אויף טבע גופא[34], ביז צו איבערמאַכן אַז אין טבע העולם (ווי עולם פירט זיך לויט גדרי הטבע) זאָל זיין ניכר „כי לעולם חסדו"[35].

וכמאמר חז"ל[36] אויפן פסוק[37] „גדול הוי' ומהולל מאד בעיר אלקינו" — „אימתי הוא גדול כשהוא בעיר אלקינו": „הוי'" — הי' הוה ויהי' כאחד[38] — איז אַן אופן פון הנהגה נסית שלמעלה מהטבע: „אלקינו" — שם אלקים וואָס איז בגימטריא הטבע[39] — איז דער שורש פון הנהגה טבעית. איז „אימתי הוא גדול" — ווען איז הוי' גדול — „כשהוא בעיר אלקינו":

אין דער הנהגה נסית וואָס פועל'ט שידוד וביטול הטבע זעט זיך ניט (כ"כ) ווי „הוי'" איז „גדול": דוקא ווען הוי' איז זיך מתלבש אין שם אלקים און מאַכט איבער די הנהגת הטבע גופא, אַז דאַרט זאָל זיין ניכר דער „לעולם חסדו" — אין דעם דריקט זיך אויס אַ בולט'ער אופן פון „גדול" ובלי גבול[40].

און דאָס איז דער אויפטו פון „שבת הגדול": „נס" סתם איז ניט אַן ענין פון „גדול" בהבלטה; ווען ווערט דער „נס — גדול", ווען „למכה מצרים בבכוריהם", איבערגעמאַכט הנהגת הטבע גופא.

(משיחת שבת הגדול תשמ"ג)

---

32) ע"ד חנוכה אשר „נס גדול הי' שם" (כדאמרי אינשי בטעם המנהג שבסביבון חרותות האותיות נ' ג' ה' ש'). ואכ"מ.

33) ראה לקו"ש חי"ב ע' 33 והערה 5, 6. חי"ז ע' 57 והערה 5, 6.

34) ראה עד"ז לקו"ש חט"ו ע' 370 ואילך בנוגע המעלה שב„תשועות" (דוקא) דימי חנוכה, שדוקא הן גורמות „להודות כו' לשמך הגדול".

35) כסיום הכתוב ד„למכה מצרים בבכוריהם". — וידוע הפי' בזה, דחסדו של הקב"ה נמשך „לעולם" — ב(טבע ה)עולם גופא. וראה סד"ה לעושה נפלאות תש"ד.

36) כ"ה בכ"מ. וראה זח"ג ה, א. זח"ב רלה, א. ז"ח תשא (מד, א). שם חקת (נא, ריש ע"ד).

37) תהלים מח, ב.

38) רע"מ פינחס (רנז, סע"ב). טושו"ע או"ח ס"ה. שער היחוד והאמונה פ"ז (פב, א).

39) פרדס ש"ב פ"ב. תניא שם רפ"ו. ובשל"ה (פט, א) משמע קצת שכ"ה בזהר.

40) להעיר מלקו"ש ח"ט ע' 157-8.